

Translation from English to Turkish

Filozoflar Psikopatiden Neler Öğrenebilir?

What can philosophers learn from psychopathy?

Author | Yazar: Heidi L. Maibom | Carleton University

Translator | Çevirmen: Defne Yıldırım | Bilkent Üniversitesi

Öz

Psikopatlar hakkında birçok farklı ve ilginç düşünce var. Bu yazının amacı, okuyucuyu psikopati olgusunun daha karmaşık yönüyle tanıştırmak ve ahlak psikolojisi veya teorisini çalışan filozofların ilgisini çekecek bazı sorunlara da parmak basmaktır. İlk olarak psikopatların empati ve karar verme eksikliğindeki güncel verileri tartışacağım. Ardından onların bu konulardaki eksikliklerini boyutsal olarak, bir diğer deyişle açık veya kapalı olan yetenekleri içerecek şekilde ele almamızın ve birincil veya ikincil psikopatiye odaklanmamızın düşüncelerimizde ne tür bir fark yarattığına bakacağız. Benim vardığım sonuç, ahlak felsefesi ve ahlak psikolojisinde uzun süredir devam eden tartışmalardaki iddiaların abartılı olduğudur. Ancak ahlak psikolojisi alanında modern teoriler üretirken bu bozukluktan çok şey öğrenilebileceğidir.

Giriş

Psikopati genel olarak birçok kişi ve özellikle de filozoflar için yoğun bir hayranlık konusu olmuştur. Bozuklukla ilgili az çok ilginç iddialar yayılmaktadır. Psikopatların vicdan ve empati duygusu yoktur, soğuk kanlı katillerdir ve bunlar gibi iddialar vardır. Filozoflar, psikopatların şimdiye kadar efsanevi olduğu düşünülen ve *ahlaki açıdan kötü olan bir varlık sınıfı olduğu fikrinden etkilenmişlerdir*. Yani, psikopatlar hiçbir ahlak anlayışına sahip değildirler. Öyleyse ahlak psikolojisini çalışmak için psikopatlardan daha iyi bir grup olabilir mi? Birazdan göstereceğim gibi psikopati hakkındaki gerçek, literatürün önerdiğinden çok daha karmaşıktır. Psikopatinin etikte santimentalizmi veya rasyonalizmi destekleyen yüzeysel bir yorumu çok basit kalmaktadır. Ahlaki ve yasal sorumluluklar sorunu ise can sıkıcıdır. Demek istediğim, ahlak teorilerimizde bu bozukluğun kanıtlarını kullanamayacağımız değildir. Aksine, bu literatürden çok şey öğrenebileceğimizi düşünüyorum, ancak konu düşündüğümüzden daha farklı.

Bu yazının amacı, bir bozukluk olarak psikopatinin; empati, karar verme ve ahlaki yargı ile sorumluluk konularında oynadığı roller hakkında hızlı hükümlere varan ve bu hükümleri sorunsallaştıran karmaşık bir literatürle okuyucuyu tanıştırmaktır. Amaç, okuyucunun psikopati hakkındaki kolektif bilgiyi yeniden düşünmesini sağlamak ve ahlak teorisi ile ahlak psikolojisi kapsamında sunulan

kavram ve kategoriler hakkında daha yaratıcı, esnek bir bakış açısına kavuşmasını sağlamak için sorular sormaktır. Bu nedenle buradaki temel amacım, bu konularda belirli bir görüş öne sürmek değildir. Bunu başka yazılarımda yaptım (Maibom 2005, 2008, 2014, yakında). Elbette bazı önerilerde bulunup yorumlamalar yapacağım ve tüm bunları yaparken kendi felsefi bakış açımdan etkilenmeyeceğimin garantisini veremem. Yine de elimden geldiğince olgusal yaklaşıma çalışıyorum. Makalede şu dört konuyu ele alacağım: empati, karar verme, yeteneklere karşı ilgi alanları¹ ve psikopatinin birleşik bir tür olup olmadığı. Ardından, bu dört alanın filozofların daha yakın ilişki kurmaları için verimli alanlar olduğunu savunacağım.

Empati ölçümleri hakkında acı gerçekler

Empati eksikliği, *Hare Psikopati Kontrol Listesi-Gözden Geçirilmiş*² başka 19 karakteristik ile birlikte psikopatinin tanusal özelliklerinden biridir (*PCL-R*, Hare 2003). Sonuç olarak, psikopatların empatiden yoksun olduğunu savunmak için güvenli bir zeminde olunmalıdır. Bu varsayım ile ilgili iki sorun var. İlk olarak, *PCL-R*'de test edildiği şekliyle 'empati' kavramı, birçok yaygın felsefi ve psikolojik düşüncenin ötesine uzanan oldukça geniş bir kategoridir. İkinci olarak, bir kişi *PCL-R*'de 40 üzerinden 30 puan aldığına ona psikopati teşhisi konulmaktadır. Kişinin empati eksikliği nedeniyle '0' puan alması, yani diğer karakteristik özelliklerden yüksek puan alırken sağlam bir empati duygusunun olma olasılığı her zaman vardır. Hiçbir şey empati duygusuna sahip bir psikopat olma olasılığını sıfırlayamaz. Bildiğim kadarıyla bu durumun, eğer varsa, ne sıklıkta gerçekleştiği ilginç ancak henüz cevabı keşfedilmemiş bir sorudur.

Belli nedenlerden ötürü filozoflar, psikopatların ahlaksızlığının veya ahlak kurallarına uymamalarının özünde empati açığının yattığı fikrini cazip bulmuşlardır. Açıklamalar devam ederken, bir kişinin başkalarına empati duymadığı için onları aldatması, onlara kötü davranması ve zarar vermesinden daha ikna edici ne olabilir? Örneğin Shaun Nichols (2004), psikopatların empati kurma kapasitesinden gelen ahlaki normlara uyma motivasyonuna sahip olmadıkları için ahlaksız olduklarını savundu. Nichols'a göre, normal insan ahlakı; empatiden veya empati benzeri duygulardan gelen motivasyonu bir dizi ahlaki norm veya kural bilgisiyle harmanlanmasındı. Onun fikri kısmen, psikopatların empati eksikliğiyle de bağlantılı olan 'Şiddeti Engelleme Mekanizmasından' yoksun olduğunu iddia eden Robert Blair'den (1995) ilham almıştı. Bu, psikopatin "ahlaksız" profilini oluşturan temel görüştü. Blair daha sonra, psikopatide karar verme kapasitesinin de büyük ölçüde etkilendiğine dair oldukça tartışılmaz kanıtlar temelinde görüşünü değiştirmiştir.

¹ Ç.N. Yazar karşı olarak çevirdiğimiz "versus" kelimesini kullanmıştır, bir karşılaştırma yapacaktır.

² Ç.N. Bireylerdeki psikopati oranını ölçmek için kullanılan bir testtir.

Bununla beraber, yine de, başkalarının acı ve ıstırabına duygusal tepkinin azalmasının psikopati bozukluğunun özünde yattığını savunmaktadır. Daha güncel olarak, David Shoemaker (2015, 2017), psikopatların belirli sorumluluk yargıları (atfedilebilirlik gibi) için uygun hedefler olmalarına rağmen, empati duygularındaki eksiklik nedeniyle eylemlerinden *sorumlu* olmadıklarını ileri sürmüştür (ayrıca bu sayıda bkz. Ramirez). Başka bir deyişle, onların çürümüş karakterleri karşısında küçümseme duygusu yaşamamız son derece uygunken onlar bizlerin öfkesi için uygun hedefler değildir.

Ve filozoflar arasında uzun süredir tartışılan şey, psikopatların empatiden yoksun *olup olmadıkları* ve bunun gerçekte ne anlama geldiği değil, ahlaksızlıklarının özellikle empati eksikliği ile bağlantılı olup olmadığıdır (Kennett 2002; Maibom 2005, 2014; McGeer 2008). Eğer kurbanlarına büyük ölçüde duymadıkları empatiyi gösteren eylemlerini bir kenara bırakacak olursak, psikopatlardaki empati eksikliğine dair gerçek deneysel kanıtlar ilginç bir şekilde karmaşıktır. Öz değerlendirme raporu önlemleri genellikle psikopatların *sağlam* bir empati duygusuna sahip olduğu fikrini destekler. *Kişilerarası Tepkisellik Endeksinin* empatik kaygı alt ölçeğinde sağlam performans gösteren en az dört çalışma biliyorum (*IRI*, Davis 1983) (van Borries ve ark. 2012; Kubbeler ve ark. 2013; Lishner ve diğ. 2012; Shamay-Tsoory ve diğ. 2010) ve yalnızca yetersiz performans gösteren, ancak yalnızca ikincil psikopatide (Mullins-Nelson 2006). Psikopati yalancılık ve dolandırıcılıkla çok yakından ilişkili olduğundan, bu sonuçlar reddedilme eğilimindedir. Psikopatların normal *gibi* davrandıkları iddia edilmektedir. Bu sebeple psikopatların söylemlerine şüpheli yaklaşmak son derece mantıklıdır. Psikopatların eylemleri, fizyolojik ile nörolojik tepkileri ve sözleri arasında bir kopukluk vardır (Ellis ve diğ. 2016). Bununla beraber, empati duydukları konusunda yalan söylemelerine bir alternatif de aslında sadece empati duygusundan yoksun olduklarını anlayamamalarıdır. Empatinin ne olduğunu “anlayamayabilirler”. Bu, genellikle kendilerini ne kadar az tanıdıklarıyla da paralellik göstermektedir (Cleckley 1982).

Bazı çalışmalar, psikopatların taklit yapmasının yaratacağı karmaşadan kaçınmak amacıyla, empatiyi ölçmek için bilinçli kontrolün daha az olduğu düşünülen farklı araçlar kullanmıştır. Genel olarak, bu tür çalışmalar psikopatların empatiden yoksun olduğu fikrini daha güçlü bir şekilde desteklemektedir. Başkalarını sıkıntı içinde gözlemeleme durumundaki deri iletkenlikleri ve korkuyla güçlendirilmiş irkilme tepkileri birçok testte azalmaktadır (Birbaumer 2005; Blair 1999; Herpertz ve ark. 2001; House ve Milligan 1976) ve önemsiz bir kısmı bozulmamış bir performans göstermektedir (ancak bkz. Gao ve ark. 2012). Bununla birlikte, fizyolojik ölçümler herkesin bildiği gibi kesin değildir. Cilt iletkenliği uyarılmayı ölçer. Cilt iletkenliğinde büyük ölçüde bir artış gözlemlendiğinde bu, kişinin stresli olduğunu veya korktuğunu ya

da bu tür duygulara benzer hisler yaşadığını gösterir. Korku ile güçlendirilmiş irkilme *de* stresi veya korkuyu ölçer. Böylece, psikopatik empati eksikliğinin daha sağlam veriler sunan testleri, başı dertte olan insanların fotoğraflarını görmenin psikopatlarda stres veya korku uyandırıp uyandırmadığını ölçer. O halde fizyolojik testler, psikologların “empatik kaygı” filozofların ise “sempati” olarak adlandırdığı olguyu ölçmez. Ne de olsa empatik kaygı, bir stres tepkisi olarak değil, yumuşak, şefkatli ve sıcak bir duygu olarak nitelendirilir (bkz. Batson 1991). Bununla birlikte, bu testler psikopatların acıya karşı yetersiz bir *kişisel sıkıntı* tepkisine sahip olduğunu göstermektedir. Bu tür tepkilerin genellikle başkalarına karşı ahlaki tepkilerle ilgili olmadığı düşünülür çünkü bu tepkiler öncelikle kendi kendini yönlendiriyor gibi görünür.

Tahmin edileceği üzere, empati arayışı ya da eksikliği, sinirbilim alanında da incelendi. Ve burada, empati ile ilgili bazı alanların- bu alanlar: anterior insula (AI), anterior cingulate cortex (ACC), inferior frontal gyrus (IFG) ve amigdaladır- acı çeken veya acı verici durumlardaki insanların resimlerine maruz kaldıklarında psikopatlarda yetersiz seviyede aktive olduğunu gösteren bir dizi çalışma var (Birbaumer 2005; Decety ve ark. 2013a, 2013b; Meffert ve ark. 2013). Ancak, tüm çalışmalar beynin bu alanlarında yetersiz aktivasyon olduğunu göstermemektedir (al. 2014, yapay zekada bozulmamış aktivasyon). Daha ilginç, empati ile ilgili bu alanlarda belirli *talimatların* aktivasyonu normalleştirdiği ya da “neredeyse normalleştirdiği” ortaya çıktı. Harma Meffert ve meslektaşları bir çalışmada, psikopatların elleri tokatlandığı sırada o duyguyu *hissetmeleri* söylendiğinde beyinlerindeki AI, ACC ve IFG bölgelerinin normal aktivasyon gösterdiği yani empati hissedildiğini buldular. Jean Decety ve çalışma arkadaşları (2015) ayrıca psikopatların şiddet mağdurları ya da failleri ile birlikte *hissetmelerini* söylediklerinde AI’da (ve vmPFC’de) sağlam aktivasyon bulmuşlardır. Başka bir ilginç araştırmada ise Decety, psikopatların acı içinde olan birinin fotoğrafı gösterilip bu acı verici durumun kendi başlarına geldiğini hayal etmeleri istenince, empatiyle ilişkili bölümlerin normal ya da normale yakın şekilde aktive olduğunu bulmuştur (Decety ve ark. 2013a). Bu durum, olayın *başkasının* başına geldiğini hayal etme talimatı verildiğindeki aktivasyon seviyesiyle tezat oluşturmaktadır. Kontrollere kıyasla anormal derecede düşük aktivasyon görülmektedir.

Bu çalışmalardan ne anlamalıyız? Bana göre yapılabilir en temkinli yorum, psikopatların genelde başkalarıyla fazla empati kurmadığıdır. Onlar empati kurduklarını söyleyeceklerdir ancak öz değerlendirme raporları onların davranışları veya bedensel tepkileriyle iyi uyuşmadığından, onların bu iddiasına şüpheli yaklaşmakta fayda vardır. Ancak empati kurma *kapasitesine* sahip olmaları makul

görülmektedir. Empati ile ilgili alanların sağlam aktivasyonunun empati kurmayı gösterdiğini varsaydığımızda psikopatlar, sadece talimat verildiğinde insanlarla empati kurmakla kalmazlar; aynı zamanda *kendilerine* incitici veya acı verici bir şey olduğunu hayal ettiklerinde de (onlara bu deneyimi yaşayan başka birinin fotoğrafıyla tasvir edilir) empati kurarlar. İkinci durum bana kişinin *hakikaten* gelecekteki versiyonuyla empati kurduğunu gösteriyor. Dolayısıyla nörobilimsel veriler, psikopatik empati yoksunluğuna dair bildiklerimize ek olarak başka komplikasyonlar olduğunu da gösteriyor.

EEG taramaları, psikopatların başkalarının ıstırabına maruz bırakıldıklarında beyinlerinde tam olarak neler olup bittiğine dair başka bir bilgi kaynağıdır. Burada kanıtlar biraz karışıktır. Bununla birlikte, Decety, Lewis ve Cowell (2015), başkalarının acı veya ıstırabına yön veren ilk tepkinin psikopatlarda sağlam olduğunu bulmuşlardır. Geç pozitif potansiyel (LPP) olarak adlandırılan daha sonraki yanıt en anormal olanıydı. LPP, dikkat kaynaklarının sürekli olarak tahsis edildiğini ve hedef olayla ilgili bilgilerin işlenmeye devam ettiğini gösterir. Başka bir deyişle, acı çeken kişiye olanlarla sürekli bir meşguliyet halinde olduğunu ortaya çıkarır. Psikopatlarda yanıtın oldukça zayıf olması, bu özel uyarıcıya yönelik ilginin devam etmediğini göstermektedir. Öyle görünüyor ki, psikopatlar başkalarında ıstırabı fark etmekte başarısız değiller, sadece onların sınırlı bir ilgi alanı var. Özellikle ahlaki sorumlulukla ilgilenen filozoflar için daha da ilginç olanı, bu sonra verilen empati tepkilerinin bilinçli kontrol altında gibi görünmesidir (Decety, Yang ve Chen 2010). Sosyal psikoloji çalışmaları da empati tepkilerinin belli bir dereceye kadar kontrol edilebildiği gerçeğini desteklemektedir. Örneğin, empatik *doğruluk* parasal ödüllerle artırılabilir (Hess, Blaison ve Dandeneau 2017; Klein ve Hodges 2001). Dahası, duygusal *taklit* de bu tür ödüllerden etkilenmektedir. Aslında özne, doğru şekilde motive edildiğinde genel olarak *duygusal* empatisini artırabilir veya azaltabilir (Hess, Blaison ve Dandeneau 2017). Bu, yüz ifadelerinin taklit edilmesinin otomatik olmadığını gösterir. Nitekim Ursula Hess ve Agneta Fischer (2014), yüz ifadelerini yalnızca ilişkisel bağlamlarda taklit ettiğimizi savunmaktadır. Bu da yine, psikopatın sıkıntı içindeki insanlara verdiği anormal tepkinin; önemli ölçüde bilinçli kontrol altında olan ve nispeten sıradan olan bir insani eğilimin yükseltilmiş bir versiyonu olduğunu düşündürmektedir.

Öyleyse filozoflar empati hakkında psikopatiden ne öğrenebilirler? İlk olarak, psikologların “empatiden” bahsederken ölçtükleri şey filozofların bu kavramdan bahsederken akıllarında oluşan beklentiyle yalnızca kısmen örtüşmektedir. Psikopatlar ve empati üzerine yapılan çalışmaların çoğu, başkalarının çektiği acıya verilen ve öncelikle stres, korku veya kaygıyı içerecek şekilde iyi kavramsallaştırılmış

bir rahatsızlık tepkisini ölçmektedir. Diğer çalışmalar ise, psikopatlarla bu tepkilerin eksikliğini normal bir tehdite yönetilen tepkiyle ilişkilendirmektedir. Acı çeken insanların dolaylı yoldan bizleri için bir tehdit oluşturduğunu varsayabildiğimiz için bu kadar güçlü tepkiler veriyoruz. Psikopatlar ise bu koşullarda depresif bir tepki vermektedir. Ancak bu tepkinin “empatik kaygı” ile ilişkilendirilen sıcaklık, cömertlik ve şefkatli yaklaşma tepkileriyle çok az ilgisi vardır. Diğer yönelimliliği doğrudan ölçmek problemlidir olduğundan, ölçülen tepkinin *empatik* kaygı olup olmadığından bile emin değiliz. Psikopatlarla eksik olan şey, psikologların “kişisel sıkıntı” olarak adlandırdığı şey olabilir. İkincisi, psikopatlar tamamen empatiden *yoksun* görünmüyorlar. Elimizdeki veriler duyarlılığın *az* olması ile ilgili. Bir diğer deyişle duyarlılık *yoksunluktan* değil duyarlılıkta bir bozulmadan bahsediyoruz. Bu şekilde bir yeniden kavramsallaştırma; sorumluluğun değerlendirilmesi ve tedavinin planlanması için önemli olabilir. Üçüncü olarak, psikopatların diğer insanlarla son derece iyi bir şekilde empati *kurabildiği* ancak genellikle bunu tercih etmedikleri bir durum da söz konusu olabilir. Bu sizleri şok etmemeli çünkü iyi insanlar da hayatlarında veya televizyonda şahit oldukları acı olaylardan bunaldıkları zaman bunu yapmaktadır. Psikopatlar, bu nispeten normal insan tepkisinin yalnızca daha yüksek bir versiyonuna sahip olabilirler. Dördüncüsü ise eğer empati psikopatlardaki ahlaki yoksunluğun temelini oluşturacaksa, psikopatlarla gözlemlenen empati eksikliğinin ahlaki açıdan konuyla ilgili olduğundan emin olmalıyız. Eğer buradaki ana bileşen başkalarının acı çekmesini bir tehdit olarak görmekse bazı ahlak filozofları bu tartışmadan çekilmek isteyebilir. Ya da en azından hangi duygusal tepkilerin ahlakla alakalı olduğuna dair teorilerini gözden geçirmek isteyebilirler.

İyi kararlar vermek

Bazı filozoflar, psikopatların plan yapma, uygulama ve genel olarak pratik akıl yürütme konularında kayda değer eksiklikler yaşadıklarını söylemiştir (örneğin Kennett 2002; Maibom 2005). Bu zorlukların çoğu, dikkatin daralmasına veya bazı araştırmacıların dediği gibi bir dikkat darboğazıyla ilişkili olabilir (Baskin-Sommers, Curtin ve Newman 2011). Bazı araştırmacılar korku eksikliğini dikkat sorunlarına bağlasa da bazıları korkuya özgü olabildiğini söylemektedir (a.g.e.).

Karar verme eksikliklerine ilişkin anekdot niteliğindeki kanıtlar oldukça güçlüdür. Robert Hare, cüzdanını yanına almayı unutan ve partiye götüreceği biraların parasını ödememek için dükkân sahibini sopayla döven bir psikopatın hikayesinden bahsetmektedir (Hare 1993, 58-59). Ted Bundy, avukatına güvenmediği için duruşmasında kendisini temsil etmek istemiş ve işleri daha da kötüleştirmiştir. Psikopati üzerine yazılmış iki temel kitapta anekdot üstüne anekdot bulunabilir. Bu

kitaplar; Robert Hare'in *Vicdansızlar* (Hare 1993) ve Hervey Cleckley'in *Akıl Sağlığı Maskesi'dir* (Cleckley 1982). Bu iki eser arasındaki fark, Hare'in anlattığı hikayelerin çok daha şiddet içerikli olmasıdır. Çünkü Hare hapisanede çalışıyordu; Cleckley ise özel muayenehanesi olan bir psikiyatristti. Yine de Cleckley'nin anlattığı hikayeler de son derece renklidir ve aileler olayların üstünü kapatmasalardı hikayelerdeki psikopatların başları büyük derde girebilirdi. Ancak anekdotlar sizi belli bir noktaya kadar götürebilir.

Kanıtlar, psikopatların güç algılanabilse de yaygın olarak dikkat eksiklikleri olduğunu göstermektedir. Dikkatlerinin odağı olmayan bağlamsal bilgilere nispeten duyarsızlardır (bkz., Örneğin Hiatt ve Newman 2006; Newman ve Kosson 1985; Newman ve ark. 1990). Ancak psikopat olmayan kişiler, genellikle durumların ve eylemlerin birçoğuna duyarlıdır. Dikkat darlığı, kişilerin durumları ve gerçekleştirmeyi düşündükleri eylemlerle ilgili merkezi olmayan (çevresel) bilgilerin değerlendirilmesinde açıkça sorun yaratmaktadır. Psikopatlarda durum analizi esnasında dikkati; bir özellikten başka bir özelliğe *kaydırmakta* zorluk yaşanmasıyla beraber bu sorun kötüleşmektedir (Hiatt and Newman 2006; Newman, Patterson, ve Kosson 1987).

Psikopatların bir başka ilgi çekici özelliği ise cezaya nispeten duyarsız olmalarıdır. Bu, psikopatlar acı, korku veya hayal kırıklığı hissetmiyor anlamına gelmez (Hoppenbrouwers, Bulten, ve Brazil 2016). Ancak karmaşıklık ve hedef arayışı, sıradan insanlara göre belirgin ve farklı bir şekilde tepkilerine müdahale ediyor gibi görünmektedir. Hedef peşinde koşma bağlamında, ceza normal olarak işlenmez ve doğrudan bir kaçınma davranışına yol açmazken; basit negatif pekiştirme tepkileri korunmaktadır (Hiatt ve Newman 2006). Bununla birlikte, basit ödül-ceza durumları öğrenildiğinde, psikopatların bunları unutması, psikopat olmayanlara göre çok daha zordur (Blair ve ark. 2001; Brazil ve ark. 2013; Newman ve Kosson 1986; Newman, Patterson ve Kosson 1987; Newman ve ark. 1990).

Cezaya verilen bu anormal tepki, tehdide karşı duyarlılığın azalmasının ya da göreceli korkusuzluğun bir fonksiyonu gibi görünmektedir. Önceki bölümde gördüğümüz gibi, psikopatlar başkalarının acısına veya ıstırabına karşı savunmacı tepki vermezler. En az bir çalışma, öfkeli yüzler gibi olumsuz sosyal imgelemelerin; sıradan insanlarda geri çekilmeye yol açtığını ancak psikopatlarda yaklaşımı engellemediğini göstermektedir (van Borries ve ark. 2012). Beraber ele alındığında bu iki eksiklik, psikopatların sosyal tehditlere nispeten duyarsız olduklarının altını güçlü bir şekilde çizmektedir. Bu durum genellikle kendilerine yöneltilen tehditler karşısında hissettikleri korku tepkileriyle çelişmektedir. Psikopatlar bazı hoş olmayan görüntüler karşısında tepkisiz kalsalar da kendilerine gösterilen silah, yılan veya

köpekbalığı resimleri karşısında normal fizyolojik reaksiyonlara sahiptirler (Levenston ve ark. 2000). Bu, Newman ve meslektaşlarının (2010) belirttiği gibi dikkatlerinin daralmasıyla veya Baskin-Sommers, Curtin ve Newman'ın (2013) önerdiği gibi gösterilen görüntülerin ne kadar tanıdık olduğuyla ilgili olabilir. Bununla birlikte, bir dizi durumda, korku tepkileri sağlamdır.

Filozoflar, korku tepkilerindeki eksikliğin duygulara özgü bir eksiklik mi yoksa bir karar verme sorunu mu sayılması gerektiğini tartışmışlardır. Bu tartışma genellikle psikopatlardaki eksikliklerin santimantalizm tarafından mı yoksa rasyonalizm tarafından mı desteklendiğiyle ilgilidir. Sorun şu ki, ne santimantalizm ne de rasyonalizm bizlerin duygular, biliş ve karar verme hakkında bildiklerimize özellikle duyarlı olacak şekilde geliştirilmiş teoriler değildir. Sağlam korku tepkilerinin iyi karar vermenin merkezinde yer aldığı ve korkunun santimantalistlerin ahlaki yargılarda bulunmak isteyecekleri türden bir duygu olmadığı öne sürülebilir (Maibom 2005). Çevik bir santimantalistin de tam tersi bir iddiayı öne sürebileceğini tahmin ediyorum. Sonuçta, korku da bir *duygu*. Son psikolojik ve nörofizyolojik gelişmelere daha duyarlı olacak ve hem akıl hem de duyguların ahlaki yargı sürecine dahil edileceği yeni teorilere ihtiyaç duyduğumuzu kabul etmeliyiz (bknz. Kurt 2018).

Karar verme konusundaki eksiklik ahlaki muhakemeyi etkileyebilir. Kişinin hedefine saplanıp kalması ve bir dizi başka hususu akılda tutmakta zorlanması durumunda; dikkat kaynakları üzerindeki bu yoğunlukta öznenin refahı, ahlaki ve yasal normlar veya kategorik zorunluluk hakkındaki bilgilerin feda edilebileceğini ileri sürdüm (Maibom 2005). Diğerleri ise psikopatların pratik akıl yürütme bozukluklarının daha geniş kapsamlı yorumlarını savunmaktadır. Örneğin Jeanette Kenett (2002), psikopatların amaçlarının ne olduğunu ya da neden o amacı benimsediklerini anlamadıklarını iddia etmektedir. Psikopatlar *genel anlamda* karar verme bozukluğundan mustarip olmadıkları için bizler bu tür kapsamlı iddialarda bulunmaktan çekinebiliriz (ayrıca bknz. Glenn ve ark. 2017). Bununla beraber, psikopati literatürünün gösterdiği şeylerden bir tanesi de bazı küçük ve sınırlı eksikliklerin oldukça büyük etkilere sahip olabileceğidir (Psikopatların pratik muhakeme yetilerinde bir bozulma *olmadığı* görüşü için bkz. Jurjako ve Malatesti 2016).

Bir durumun tüm inceliklerine yeterince dikkat etmemek elbette çekici bir ahlaki eksiklik değildir. Ve kategorik bir zorunluluğu kavramadaki başarısızlığın ihtişamına da sahip değildir. Yine de psikopatların yaptığı bazı ahlaksız faaliyetlerde dikkat ve korku bozukluklarının önemli bir rol oynadığı oldukça açıktır. Sonuçta, psikopatlar, dürtüsel veya zayıf düşüncelerle hareket etmeleriyle bilinmektedir. Bu meselenin ahlak psikolojisi teorisinde tatmin edici bir temel oluşturacak şekilde

kavramsallaştırılıp kavramsallaştırılamayacağı ayrı bir sorudur, ancak şu anda bu sorunu göz ardı edebileceğimiz bir konumda değiliz.

Yetenekler: Günlük yaşamın psikopatolojisi

Psikopatiyi ahlaki insan psikolojisi hakkında ilgi çekici olarak kullanmanın en iyi yolu, psikopatların bazı yeteneklerden yoksun olduğunu ve bu yoksunluğun ahlaksızlıklarıyla bağlantısını göstermektir. Şu ana kadar söylediklerimden de açıkça anlaşılacağı üzere psikopatların *hiç sahip olmadığı* çok az sayıda değerli özellik vardır. Psikopatlar, empati kurma, iyi kararlar verme, *korkuyu hissetme* ve bunlar gibi özelliklerden yoksun değillerdir. Bu da *yoksunluktansa eksiklik* olarak yaklaşmamız gerektiğinin en iyi yol olacağını bizlere göstermektedir.

Peki söylemi yoksunluklardan, eksikliklere kaydırmak bir fark yaratır mı? Evet, yaratır. Bu söylem değişimi, bozukluğu benzer özelliklerin patolojik olmayan ifadeleriyle *süregele*n bir şey olarak görmemize yardımcı olur. Psikopatoloji hakkındaki bu düşünce biçiminin git gide daha popüler hale gelmesi, psikopatik özelliklerle ilgili giderek daha fazla sayıda çalışmanın gerek çevrimiçi gerekse psikopatinin klinik kriterlerini asla karşılamayacak katılımcılarla üniversite ortamlarında yürütülmesi ile kanıtlanmaktadır (örn. Glenn, Raine ve Schug 2009; Lishner at el. 2012). Bu tür çalışmaların klinik bir kategori olarak psikopati hakkında bilgilendirici olduğu düşünülmektedir. Bu strateji, tipik olarak daha az şiddetli formlarda olmakla beraber psikopatinin genel nüfusta bulunabilecek bir dizi özellikten oluştuğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, akıl hastalığı sıradan zihinsel işleyişle *süregele*n bir olgu olarak görülmektedir. Dolayısıyla ikincisini incelemek birincisi hakkında aydınlatıcı olabilir. Örneğin, Glenn, Raine ve Schug (2009), yüksek psikopati puanlarının (bir toplum incelemesi örneğinde) duygusal ahlaki yargılarda amigdala etkinliğinin azalmasıyla ilişkili olduğunu bildirmektedir. Bunun elbette bir nedeni vardır. Eğer ruhsal hastalık sadece başkalarına kıyasla psikolojik anormalliklerinizin derecesi ve şiddetiyle ilgiliyse, o zaman daha az şiddetli vakaları inceleyerek daha şiddetli vakalara ışık tutabiliriz. Ruhsal bozukluğu kategorik mi yoksa boyutsal bir şekilde mi ele almamız gerektiği konusundaki tartışmanın psikopatiyle sınırlı olmadığını belirtmek isterim. Bu konu *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-5'te (DSM-5)* tartışılmakta ve Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü'nün Araştırma Alanı Kriterleri Programı'nda (RDoC) alternatif boyutsal şemalar araştırılmaktadır. Altta yatan düşünce, Freud'un gündelik yaşamın psikopatolojisi hakkındaki düşüncelerinden, sadece temel anlayışta olsa bile, tanıdık gelmektedir (Freud 1914).

“Ya hep ya hiç” olarak düşünmek çok daha kolay olduğu ve çok daha düzgün açıklamalara ulaştığı için filozoflar kategorik düşünmeyi psikopatiye uygulama eğiliminde olmuşlardır. Psikopatların akıl anlayışı (Kennett 2002), empati (Nichols 2004) veya bunlar gibi şeylerden yoksun oldukları söylenmiştir. Bu tarz bir söylem, psikopatlar ile “bizler” arasında verilerin desteklemediği bir çizgi çekmekte ve bozukluğu önemli ölçüde dramatize etmektedir. Psikopatik özellikler popülasyonda dağılırsa- nüfusun yüksek eğitilmiş kısmı da dahil olmak üzere- psikopatları anormal ve diğer herkesi normal kılacağımız bir teori inşa edemeyiz. Bu uyarı basit, açık ve hatta belki de gereksiz gibi görünse de nadiren dikkate alınmaktadır. Ancak dikkate alındığında, psikopatlar *ve* asıl insan ahlaki failiği hakkındaki düşünce biçimimizi sinsice değiştirmektedir.

Sizlere bir örnek vereyim: Psikopatların empatiden yoksun olduğu söylenir. Gördüğümüz gibi, birçok empati ölçütü çok az veya hiç eksiklik tespit etmemektedir. Diğer ölçümler ise işlevsellikte düşüş olduğunu göstermektedir. Dahası, genel nüfusta olduğu gibi psikopatlar arasında da önemli farklılıklar vardır. Ancak empati ile ilgili görevlerde azalan işleyiş genellikle kapasite eksikliği olarak yorumlanır. Bu durumun, psikopatiyi nasıl kavramsallaştırdığımızın, bu bozukluktan mustarip kişilere atfedebileceğimiz sorumluluk derecesinin ve makul tedavi seçeneklerinin üzerinde oldukça büyük etkileri vardır. Ancak psikopatların empati eksikliğini Borderline Kişilik Bozukluğu veya Otizm Spektrum Bozukluğu gibi *diğer* psikiyatrik gruplar açısından değil, daha çok sıradan insanların günlük empati kurma başarısızlığı açısından düşündüğümüzü varsayalım. Bu yaklaşım psikopatik ahlakı ya da ahlaksızlığı daha iyi anlamamız konusunda yardımcı olabilir mi? Bir bakalım. İnsanlar aşına oldukları ve özdeşleştikleri insanlarla empati kurma konusunda çok iyidirler. Yabancılarla, farklı ülkelerden insanlarla vb. anlaşmakta zorlanırlar. Bu gerçek, bazı insanların, empatinin ahlakın merkezinde yer almasına *karşı* itirazlarının bir parçasıdır (Bloom 2016; Prinz 2011). Eğer psikopatlardaki empati eksikliğine sıradan insanlardaki empati eksikliği modeli üzerinden bakarsak, ne buluruz?

Sıradan insanların, çıkarları doğrultusunda istismar etmek istedikleri insanlar ve canlılar için empatiye kör oldukları noktalar vardır. İnsanlık tarihi bu tür örneklerle doludur. Yabancılar, “yerliler,” köleler ve kadınlar; “kendilerinden olanlarla” empati kurmaktan oldukça mutlu olan insanlar tarafından tarihsel olarak aşırı derecede zalimlik görmüş ve refahları göz ardı edilmiştir. Biz, kendi arzularımızı veya ihtiyaçlarımızı tatmin etmemizin önünü açabilecek acılara göz yumuyoruz. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki etin çoğunu üreten korkunç fabrika çiftçiliği uygulamasını ele alabiliriz. Fabrikada yetiştirilen etleri tüketen insanlar genellikle empati kuramazlar ve konu insan olmayan hayvanların durumu olduğunda

duygularından yoksundurlar. Bu insanların birçoğunun değer verdikleri köpekleri veya başka evcil hayvanları vardır. Ancak boyun eğdirmeye çalıştığımız hayvan grubu, bu ilgi çemberinin dışında kalıyor. Neden psikopatlarla gözlemlediğimiz empati eksikliğinin; acı çeken başkalarına karşı oldukça gizemli ve ezici bir umursamazlık olduğunu varsaymak yerine bu modelde daha iyi anlaşıldığını varsaymayalım? Psikopatların empati eksikliğinin güdülenmiş olarak yorumlanmasının 2. bölümde sunduğum verilere nasıl uyduğuna dikkat edin.

Yetersiz empatinin genellikle “kör noktalara” sahip olduğu fikri, tecavüz literatürü tarafından da desteklenir. Muhtemelen tecavüzcülerde *genel* bir empati eksikliği söz konusu değildir (Varker ve ark. 2008). Gerçekten de tecavüzcülerin *kendi kurban gruplarına karşı* empatiden yoksun olduklarını gösteren ilgi çekici kanıtlar vardır (Beach ve Browne 1999; Fernandez ve ark. 1999; Fernandez ve Marshall 2003 ve Fischer). Örneğin çocuk tacizcileri, yetişkin kadın tecavüz mağdurlarına karşı son derece empatik olabilirler. Çocuklar veya hangi cinsiyete ilgi duyuyorlarsa o gruba özgü bir empatik yoksunluk gösterirler. Ve bu nedenle, bu bireylere sadece genel empati eğitimi vermek muhtemelen işe yaramayacaktır. Gerçekten de önceki girişimler psikopatların böyle bir eğitimle gelişmediğini göstermektedir (Hare 1991). Kişinin tercih ettiği kurban grubuyla empati kurmasının önündeki engel bir şekilde kaldırılmalıdır. Bu nedenle, belki de özellikle empatide *motivasyon* sorunlarını ele alan yeni tedavi modelleri araştırılmalıdır. Ve eğer bu tür sorunlar sıradan insanlarda yaygınsa, yeni tedavi yöntemleri tasarlamak için üzerinde çalışacak çok fazla verimiz var demektir.

Psikopatlığa yoksun değil, eksik yetenekler açısından yaklaşmanın sorumluluk tanımlarını nasıl etkilediğini düşünmeye devam edersek, bunun psikopatların yıkıcı eylemleri için hızlı bir şekilde aklanma yolu bırakmadığını görürüz. Eğer psikopatlar empatiden yoksun değillerse, onları zararlı eylemlerinden dolayı, zarar normlarını gerçekten anlamalarını engelleyen bu gerçeğe atıfta bulunarak aklayamayız. Bunun yerine, yaşadıkları empati bozukluğunun, ahlaki anlayışlarını doğruyu yanlıştan ayırt edemeyecek kadar eksik kıldığını göstermeliyiz. Alternatif olarak, empati açığının sorumluluğu zayıflatan bir tür olduğunu da göstermeliyiz. Başka bir deyişle, bu durum ahlaki açıdan ilgili olmalıdır. Durumun böyle olup olmadığını belirlemek, sadece eksik bir yetenekle uğraşmaktan çok daha zor olacaktır (daha ayrıntılı bir tartışma için bu sayıda bkznz. Jefferson ve Sifferd).

Birincil psikopatiye karşı ikincil psikopati

Felsefi literatürde psikopati genellikle birleşik bir kategoriymiş gibi sunulmaktadır. Elbette bir bakıma öyledir. Araştırmacılar ve profesyoneller tarafından genel olarak

kabul edilen bir kategoridir — artık *DSM'de* yer almasa da (büyük ölçüde Antisosyal Kişilik Bozukluğu altında yer almaktadır) — ve tekrar suç işleme gibi eylemleri öngörmektedir (Hare 2003). Bu nedenle psikiyatrik bir tür, yani doğal bir türün psikiyatrik eşdeğeri olduğunu düşünmek cazip gelmektedir (Malatesti ve McMillan 2014). Ancak şu anda teşhis edilme biçimiyle psikopatinin *bir* tür oluşturması olası değildir (örneğin Brzović, Jurjako ve Šustar 2017). Birincisi, psikopatinin iki tipi olduğu konusunda artık genel bir anlaşma vardır: birincil ve ikincil ya da düşük endişeli ve yüksek endişeli psikopati (örneğin Hicks ve ark. 2004; Kosson ve diğ. 2016). Bu ayrım önemlidir, çünkü araştırmacıları özellikle ilgilendiren davranışlar — ahlaksız ve suçlu davranışlar — iki grupta en azından kısmen farklı nedenlerden kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Eğer iki farklı alt tip var ise bu aynı zamanda psikopatların ahlaki yeteneklerine ilişkin verilerin neden bu kadar karmaşık olduğunu da açıklayabilir (bir inceleme için bkz. yakında Maibom) Bu konuya hızlıca bir göz atalım.

James Blair (1995) ilk olarak psikopatların Şiddeti Engelleme Mekanizmasında (Violence Inhibition Mechanism) eksiklik olduğunu savundu. Bu eksiklik bir dizi başka eksikliğe yol açmaktadır: empati, suçluluk, pişmanlık vb. Blair daha sonra araçsal ve tepkisel saldırganlık olmak üzere farklı saldırganlık biçimleriyle ilgilenmeye başladı (Blair, Mitchell ve Blair 2005). Daha sonra psikopatları diğer suçlulardan ayıran şeyin, içinde buldukları yüksek derecede araçsal saldırganlık olduğunu savundu. Adından da anlaşılacağı üzere tepkisel saldırganlık; hakaret, saldırı veya benzeri bir olayı takip eden saldırganlık biçimidir. Misilleme niteliğinde bir cevaptır. Yüksek derecede tepkisel saldırganlık dürtüsellik ile ilişkilidir. Buna karşılık, araçsal saldırganlık, önceki bir olay tarafından doğrudan kışkırtılmayan, ancak failin ilgisini çekecek bir kaynak elde etmek için kullanılan saldırganlıktır. Genellikle önceden planlanmıştır. Bir örnek, birini belirli taleplere uymazlarsa ona zarar vermekle ve onu daha fazla incitmekle tehdit etmek olabilir. Blair, teorisini bu özel saldırganlık türü etrafında inşa ederek, amigdala işlev bozukluğunun, kendine özgü araçsal saldırganlık kalıplarıyla birlikte psikopatinin özünde yattığını savunmaktadır. Temel fikir, psikopatların duygusal *duyarsızlık* düzeyinin bu tür davranışları kolaylaştırmasıdır. Ona göre, Davranış Bozukluğu tanısı konan çocuklarda ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu olan yetişkinlerde yüksek düzeyde *tepkisel* saldırganlık daha yaygın görünmektedir (Blair, Mitchell ve Blair 2005). Bu grupları psikopati çerçevesinde *değerlendirmemektedir*.

Blair'in kastettiği elbette psikopatların *sadece* araçsal şiddete başvurmaları değildir. Fakat bunu yapma sıklıklarının yüksek olması onları diğer suçlulardan ayırmaktadır. Nitekim psikopati, ister tepkisel ister araçsal olsun, yatarak tedavi

görülen ortamlarda saldırganlığı öngörmektedir (Stafford ve Cornell 2003). *İkincil* veya yüksek kaygılı psikopatlar tepkisel saldırganlıklarıyla bilindiklerinden (Kosson ve ark. 2016; Swogger ve ark. 2010), Blair'in açıklaması psikopatiyi açıklamak için birincil psikopatiden *daha* az uygundur. Ne de olsa, yüksek düzeyde tepkisel saldırganlığın açıklaması, Blair'in yüksek düzeyde araçsal saldırganlık için sağladığından son derece farklıdır. Daha sonra yayınlanan makalesinde Blair, *pekiştirmeli öğrenimi* ve tepkinin tersine çevrilmesindeki bozuklukların hayal kırıklığına yol açtığını ve bunun da psikopatları tepkisel saldırganlığa daha yatkın hale getirdiğini ileri sürmektedir. Bozukluk, yetersiz amigdala işlevinden değil, ventromedial prefrontal korteksteki işlev bozukluğundan kaynaklanmaktadır (Blair 2010). Eğer iki saldırganlık biçiminin birincil ve ikincil ayrımı ile oldukça iyi bir şekilde örtüştüğü gerçekten doğruysa, iki grup aynı modelde anlaşılabilir, tedavi edilemez veya bu iki model üzerinden sorumluluk atfedilemez.

Psikopatinin en çok odaklanılan yönlerinden biri, özellikle de şiddet bağlamında, psikopatların başkaları için görece olarak daha az endişe duymalarıdır. Şiddet artışı, yetersiz empati ile ilişkilendirilmiştir. Ancak ikincil psikopatların birincil psikopatlarla göre *daha* şiddete meyilli olduklarına dair kanıtlar vardır (Hicks et al. 2004; Kimonis et al. 2012; Vidal, Skeem, and Camp 2010). Ve birincil psikopatların şiddete yaklaşımı tepkisel olmaya meyillidir. Bu bağlamda ilginç olan şey, ikincil psikopatların önce dürtüsellik de dahil olmak üzere davranışsal ve yaşam tarzı sorunları ile karakterize edilmeleri, ancak *duygusal* eksikliklerle karakterize edilmemeleridir. Örneğin empati eksikliği konusunda yüksek puan alamayabilirler. Kimonis ve diğ (2012) ikincil psikopatların gördükleri surat ifadelerini işlemek için önemli dikkat kaynaklarını devreye soktuklarını ancak birincil psikopatlarda böyle bir durum olmadığını bulmuşlardır. Ayrıca, yüksek kaygı düzeyi; başkalarına zarar verme gibi hoş olmayan görüntülere karşı duygusal duyarlılığın tipik bir ölçüsü olan irkilme sondalarında daha iyi performans göstermekle ilişkilendirilmiştir (Justus ve Finn 2006). Kadın psikopatların hoş olmayan ve tehdit edici uyaranlara karşı erkek psikopatlarla göre daha güçlü tepkiler verdikleri bulunmuştur (Justus ve Finn 2006). Bunun nedeni muhtemelen kadınların erkeklere göre korku ve endişeye daha yatkın olmalarıdır (Campbell 2006).³

---

³ Mullins-Nelson ve diğ. (2013) birincil psikopatların IRI-EC'de normal aralıkta puan aldığını, ikincil psikopatların ise faktör puanlarından beklenenin aksine IRI-EC'de anormal derecede düşük çıktığını görmüştür. Bu durum, birincil psikopatların ya daha aldatıcı oldukları ya da duygusal eksiklikleri nedeniyle kendilerini daha az anladıkları fikrini desteklemektedir. Ayrıca, ikincil psikopatlarda ölçülen empati eksikliğinin, başkalarına karşı duygusal duyarsızlıktan ziyade onlara yönelik düşmanlıktan kaynaklanabileceğini öne sürmektedir.

Eğer birincil ve ikincil psikopati biçimleri arasındaki bu ayrım geçerliyse, psikopatinin bazı yaygın kavramsallaştırmalarını yeniden düşünmemiz gerekir. Bu tabloya göre ikincil psikopati, daha çok Antisosyal Kişilik Bozukluğuna benzemektedir ve bu şekilde tedaviye uygun olabilir. Ayrımın ilk savunucusu Benjamin Karpman, ikincil psikopatların duygusal bir *rahatsızlıktan mustarip olduklarını*, duygulanım eksikliği yaşamadıklarını ve *ahlaki eğitim kapasitelerine dayanarak* psikoterapötik tedaviye uygun olduklarını savunmuştur (Karpman 1948). Başkalarının haklarını ve refahını göz ardı etme gibi yüzeysel özellikler iki tür psikopat arasında paylaşılsa da bu tutumların kökenlerinin oldukça farklı olması muhtemeldir (ayrıca bkz. 2018). Ahlak psikolojisi çalışanlar için ahlaka ve ahlaksızlığa giden yolların kavramsallaştırılması söz konusu olduğunda bu ayrımın yapılması son derece önemlidir.

Filozoflar için klasik psikopati profiline en uygun aday *birincil* psikopatlardır. Psikiyatri dilinde, bu tür psikopatlar *PCL-R* Faktörü 1 konularından, yani duygusal ve kişilerarası eksikliklerden yüksek puan alırlar. Duygusal tepkisellikten ve suçluluk, utanç, pişmanlık, empati ve muhtemelen kişisel sıkıntı gibi depresif kişilerarası duygulardan *eksik* olma eğilimindedirler. Ancak psikopatlar içinde en şiddet yanlısı olanlar arasında yer almaları muhtemel değildir. Daha çok manipülatif, sömürücü ve dolandırıcı davranışlarda bulunabilirler. Şiddete başvuracakları zaman planlı ve hedefe yönelik olmaları daha olasıdır (Blair, Mitchell, and Blair 2005; Hart ve Dempster 1997). Muhtemelen psikopatinin *bu* türü, başkalarına karşı doğru türde bir duygusal duyarlılığa sahip olmanın onlara karşı ahlaki açıdan duyarlı olmak için gerekli olduğuna inanan insanlar için en iyi seçimdir. Ne var ki şunu belirtmek önemlidir: bu tür davranışlar arasında yer alan önceden tasarlama aşaması kişinin ahlaksız eylemleri için mazeret sayılamaz. Özellikle de bu durum doğru ve yanlış hakkında makul bir bildirimsel bilgi ile birleştiriliyorsa...

O halde, psikopatların duygusal profili ve ahlaki kapasitesi üzerine yapılan çalışmaların çoğu, ilginç bir şekilde farklı iki alt tipi bir araya getiren araştırmalara dayanıyor olabilir. Bu, verilerin neden bu kadar yüksek bir oranda birbiriyle çeliştiğini açıklayabilir (Brazil ve ark. 2018). Eğer ahlak kurallarına uymamaya ya da ahlaksız olmaya giden çeşitli yollar varsa, psikopatinin farklı yönlerinin ahlaki yargı ve davranışa farklı katkılarını inceleyen daha fazla yeni araştırmaya ihtiyacımız var demektir.

Meraklıları için bazı çıkarımlar

Psikopati araştırmalarında filozofların özellikle ilgisini çektiğine inandığım dört tema seçtim. Onları birleştiren ortak bir tema vardır; o da psikopatinin genellikle takdir

edildiğinden çok daha karmaşık ve çok yönlü bir bozukluk olmasıdır. Aslında, *tek* bir bozukluk bile olmayabilir. Ve her ne kadar birçok psikopatın suç geçmişi uzun ve şok edici olsa da gerçekten belgelenebilir eksiklikleri genellikle hemen göze çarpmaz ve çok spesiftir. Psikopatlar hakkında empatiden yoksun oldukları ya da pratik akıldan yoksun oldukları gibi genel ifadeler kullanamayız. Ancak öğrenebileceğimiz bazı şeyler var: İlk olarak, psikopatların sahip olduğuna dair kanıtımızın olduğu spesifik empati eksikliği, sıkıntı sinyallerine verilen stres sinyallerinin yetersiz olmasıdır.

Peki bu ne anlama geliyor? Sıradan insanlarla karşılaştırıldığında, psikopatlar başkalarının acı çekmesi karşısında korku, endişe ve korumacılık duygularını daha az deneyimlerler. Bu durumun psikopatların zarar verme normlarını ihlal etme kolaylığıyla son derece ilgili olduğunu düşünmek için pek çok neden vardır. Ancak bu doğruysa, sıradan insanlardaki bu tür bir tepkinin *psikopatların* ahlaki ve yasal normlara bağlılıklarını da destekleyebileceği anlamına gelir. Ancak bu, ahlak üzerine çalışan psikologlar ya da filozoflar tarafından pek dikkate alınmamıştır. Belki de bunun değişme zamanı gelmiştir. İkinci olarak, oldukça incelikli ve spesifik öğrenme bozukluklarına dayanarak, psikopatların bir muhakeme anlayışı oluşturmaktan *aciz oldukları* sonucuna varmak için hiçbir dayanağımız yoktur. Ancak öğrenmede ve iyi karar vermede korku ile kaygının önemli roller oynadığını düşünmek için nedenlerimiz bulunmaktadır. Aynı zamanda bunun, ahlak psikolojisini nasıl ele alacağımız konusunda da sonuçları vardır (ayrıca bkz. Kurth 2018). Üçüncüsü, ortaya çıkan şey, nüfusun genelinde kusurlu bir şekilde örneklenen çeşitli kabiliyet bozukluklarının karmaşık bir resmidir. Örneğin, insanlar az çok empatiktir. Dahası, psikopatların (birincil psikopatların?) mustarip olduğu empati bozukluğu; başkalarının sıkıntılarından dolayı rahatsızlık duyma yeteneklerinden ziyade başkalarının acılarına nispeten ilgisiz olmalarıyla ilgili olabilir. Böyle bir açığın sorumluluk ve ceza teorileri içinde nasıl kavramsallaştırılacağı ivedi ve ilgi çekici bir sorundur. Bu konuyu daha fazla araştırmak, becerilerin kendilerini daha farklı bir şekilde düşünmemizi sağlayabilir. Dördüncü olarak, yaygın ruhsal bozuklukların alt tiplerinin ayrıştırılması, bu tür popülasyonlarla elde edilen psikolojik sonuçlardan daha geniş ve kapsamlı sonuçlar çıkarmak için çok büyük önem taşıyabilir. Psikopati literatürünün şu anda ahlak dışı davranış, ahlaki yargı; dikkat, kaygı, empati ve öğrenme gibi psikolojik kabiliyetler arasındaki gerçek ilişkilerini ortaya çıkarılmasında sınırlı bir rol oynaması beklenebilir. Bu da bizi, psikopati gibi karmaşık bir olguya kendi tercih ettiğimiz nedensellik modelini (empati yok, dolayısıyla gerçek bir ahlaki anlayış da yok) dayatma konusunda biraz daha temkinli olmaya itmeli.

Elbette, ahlak psikolojisindeki anlaşmazlıkları çözmek için son derece uygun görünen bir bozukluğun akıl almaz derecede karmaşık olduğunu kabul etmek

zorunda olmak biraz dehşet verici. Ancak elimizdeki kanıtlar oldukça sağlam. *Hem* duygusal bozuklukların/rahatsızlıkların hem de *karar verme* ve öğrenme eksikliklerinin psikopatlarda ahlaki ve yasal normlara uyulmamasına katkıda bulunduğu açıktır. Filozofların bilmek istediği şey, psikolojik temellerin ahlaki açıdan ilgili olup olmadığıdır. Bu kesinlikle önemli bir sorudur. Ancak burada bize yardımcı olması için Hume'a *karşı* Kant gibi basit santimentalizm ve rasyonalizm formülasyonlarını kullanamayız çünkü onların aklın ne olduğuna dair görüşleri, iyi kararlar almayla ilişkili olduğunu şu anda bildiğimiz şeylerden önemli ölçüde farklıdır. Örneğin, tehditlere karşı sağlam *duygusal* tepkiler vermek, yokluğunda nispeten zayıf karar verme becerileri edineceğiniz, önemli bir öğrenme mekanizmasıdır (Damasio 1994). Bunun rasyonalizmi ya da santimentalizmi desteklediğini *söyleyebiliriz* ama neden felsefemizi güncelleyemeyelim? Keşfettiklerimizi kavramsallaştırmanın modern ve empirik olarak daha uygulanabilir yollarını neden düşünmeyelim? Psikopatiyi felsefi ileri gelenlerin oluşturduğu prokrustik bir kalıba sığdırmak yerine, belki de ahlak psikolojisine bakışımızı güncellemenin zamanı gelmiştir.

Orijinal makale:

Maibom, H.L. (2018). "What can philosophers learn from psychopathy?" *European Journal of Analytic Philosophy*, 14 (1), 63-78